

مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای
سال ششم، شماره بیست و یکم، تابستان ۱۳۹۳

تحلیل فضایی و اثرات بیمه اجتماعی روستاییان بر توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان دوستان، شهرستان بدره)

محمدرضا رضوانی: استاد و عضو قطب علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران*
مجتبی قدیری معصوم: استاد و عضو قطب علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
محمد کوچکی: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
احمد سعادی: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
اسماعیل تازیک بیارجمندی: دانشجوی کارشناس ارشد سنجش از دور و سیستم اطلاعات جغرافیایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

دریافت: ۱۳۹۲/۲/۲۰ - پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۳۱، صص ۲۰-۱

چکیده

ارتباط تنگاتنگی که بین توسعه و بیمه، بخصوص بیمه‌های اجتماعی وجود دارد، باعث شده است که امروزه در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، بهبود و ارتقای سطح زندگی انسان‌ها و دستیابی به عدالت اجتماعی و رفاه اقتصادی-اجتماعی، از اهداف اصلی گسترش انواع بیمه‌ها محسوب شود. در این راستا، یکی از اقدامات دولت در سال‌های اخیر، توسعه خدمات تامین اجتماعی در قالب بیمه اجتماعی برای رسیدن به عدالت اجتماعی خصوصاً در جامعه روستایی بوده است. پژوهش حاضر با هدف تحلیل فضایی پوشش بیمه اجتماعی روستاییان در کشور و اثرات بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر توسعه روستایی در دهستان دوستان، شهرستان بدره استان ایلام انجام شده است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی بوده است و داده‌های مورد نیاز با روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) گردآوری شده است. جامعه آماری ۴۴۸ نفر و شامل افراد تحت پوشش این بیمه است که با استفاده از روش کوکران حجم نمونه ۲۰۷ نفر محاسبه و نمونه‌ها با روش تصادفی انتخاب شد و در نهایت با استفاده از نرم افزار SPSS و استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در سطح کشور دارای توزیع نامتعادلی است و هم چنین بیمه اجتماعی روستاییان در محدوده مورد مطالعه بر توسعه روستایی تاثیر مثبتی داشته و باعث ارتقاء امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی و ارتقاء احساس تعلق و افزایش ماندگاری روستاییان و کاهش مهاجرت‌های روستایی - شهری شده است.

واژه‌های کلیدی: بیمه، بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، توسعه روستایی، شهرستان بدره

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

نیاز به امنیت فردی و گروهی و جستجوی پیگیر این امنیت، همواره یکی از ویژگی‌های ذاتی بشر بوده است و مردمان همواره کوشیده‌اند خود و خانواده‌شان را از خطرهای دیگری که آنان را در بر گرفته، دور نگهدارند (نونژاد، بهارلو، ۱۳۸۷: ۱۶۹). بر این اساس یکی از دستاوردهای اساسی و ارزشمند بشر در ایجاد امنیت، به ویژه امنیت اقتصادی، بیمه است. بیمه، نگرانی‌ها را در مقابل زیان‌های ناشی از حوادث، کاهش داده و در سطوح خرد و کلان با حمایت از افراد و مجموعه‌های مختلف، بستر مناسبی را برای دستیابی به توسعه اقتصادی فراهم آورده است (سهمیان مقدم، ۱۳۸۸: ۲۵). هم چنین توسعه بیمه، بسیاری از نیازهای بشر را پاسخ گفته است؛ تاثیر این ساز و کار در مقابله با رویدادهای پیش بینی نشده و هم چنین امکان گردآوری سرمایه برای ایجاد ثروت غیر قابل انکار است. در کنار این ساز و کار و با هدف افزایش سطح رفاه در جوامع و حفظ حداقل معیارهای زندگی افراد در برابر حوادثی که کم و بیش قابل پیش بینی است و وقوع آن تاثیر ژرفی بر افراد جامعه دارد، دولت‌ها به تضمین حداقل نیازها برای زندگی جمعی اقدام نمودند (مهرداد، ۱۳۸۶: ۳).

هدف کلی توسعه، رشد و تعالی همه جانبه جوامع انسانی است، از این رو در فرآیند برنامه ریزی برای دستیابی به توسعه و قرار گرفتن در مسیر آن، شناخت و درک شرایط و مقتضیات جوامع انسانی و نیازهای آنان در ابعاد مادی و معنوی از جمله اقدامات ضروری

در این زمینه است. آنچه مسلم است این ضرورت در همه جا به طور همسان مطرح نمی‌شود و امکانات و منابع نیز در همه جایکسان نیست (سعیدی، ۱۳۸۶: ۱۵۰)، در واقع رشد و توسعه جوامع انسانی بر حسب زمان و مکان و با توجه به زیست و فعالیت بخشی از آن‌ها در فضای روستایی، برنامه ریزی و توسعه روستایی مفهوم و مصداق پیدا می‌کند. اساساً حوزه‌های روستایی به عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می‌کند، چرا که توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری نظام روستایی به عنوان زیر نظام تشکیل دهنده نظام سرزمین است، و پایداری فضاهای روستایی در ابعاد مختلف می‌تواند نقش موثرتری در توسعه منطقه ای و ملی داشته باشد (رضوانی، ۱۳۹۰: ۱)، هدف پژوهش حاضر، تحلیل فضایی پوشش بیمه اجتماعی روستاییان در کشور و بررسی اثرات بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی و در نهایت توسعه روستایی در دهستان دوستان، شهرستان بدره استان ایلام است.

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

کاهش سطح کیفیت زندگی روستایی نسبت به جامعه شهری و عمیق تر شدن شکاف بین سکونت گاه‌های روستایی و شهری، خروج جمعیت فعال از بخش روستایی و مهاجرت آن به حاشیه شهرها، و رها شدن منابع محدود آب و خاک کشور و سرانجام، کاهش میزان بهره وری تولید در بخش کشاورزی را می‌توان از جمله چالش‌های فراروی محیط‌های روستایی بر شمرده (قدیری معصوم، نجفی کانی، ۱۳۸۲: ۱۲۰)؛ که

بیمه، داشتن حداقل ۱۸ سال سن و حداکثر ۵۵ سال برای مردان و ۵۰ سال برای زنان اعم از متأهل یا مجرد از شرایط عضویت در صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر است. درمان، مزایای پیری، ازکار افتادگی کلی در اثر حادثه ناشی ازکار، ازکار افتادگی کلی غیر ناشی ازکار، برخورداری بازماندگان تحت تکفل بیمه شده متوفی از مستمری، نقل و انتقال سوابق از مزایای عضویت در صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر است.

براساس آخرین اطلاعات صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در سال ۱۳۹۲، تعداد ۱۰۷۰۷۶۴ نفر در کشور تحت پوشش این بیمه هستند که میانگین آن حدود ۳۴ درصد است. تعداد بیمه شدگان در استان ایلام حدود ۱۳۶۷۴ با میانگین پوشش ۶۲/۵۷ درصد است که نشان دهنده میزان بالای پذیرش بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در میان روستائیان و عشایر این استان می‌باشد. همچنین در شهرستان بدره حدود ۹۷۷ نفر تحت پوشش این بیمه هستند که میانگین پذیرش آن ۷۲/۲۶ درصد است و در دهستان دستان نیز با ۴۴۸ نفر تحت پوشش دارای ضریب پذیرش حدود ۸۳/۰۵ درصد است.

۱-۳- اهداف تحقیق

اهداف اصلی این تحقیق عبارتند از:

- بررسی نقش بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در افزایش امنیت اجتماعی روستائیان.
- بررسی نقش بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در افزایش امنیت اقتصادی روستائیان.

می‌توان با اجرای نظام بیمه اجتماعی کارآمد در جامعه روستایی، بخشی از این چالش‌ها را کاهش داد و از این رهگذر، شرایط تثبیت جمعیت فعال و ارتقای کیفیت زندگی را بهبود بخشید. بر این اساس، مهم‌ترین هدف ایجاد بیمه‌های اجتماعی را می‌توان حمایت و تامین در برابر برخی اشکال نا امنی در محیط روستا عنوان کرد که با اجرای درست آن، پایه ای از حمایت درآمدی برای کشاورزان فراهم خواهد شد (ماهر، ۱۳۸۳).

یکی از اقدامات بسیار مهم در برنامه چهارم برای توسعه روستایی، اجرای قانون بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر است. این اقدام هرچند در مجموعه اهداف، سیاست‌ها و اقدامات اجرایی بخش عمران و توسعه روستایی نبود، ولی در سیاست‌های کلی برنامه چهارم (بند ۱۳، ۱۹، ۲۱ و ۴۳) و به ویژه ماده ۹۶ قانون برنامه به طور مستقیم مورد تاکید قرار دارد (رضوانی، ۱۳۹۰: ۷۳)؛ ولی با این حال باگذشت بیش و از یک قرن از تجربه بیمه در کشور، علیرغم دستیابی به موفقیت‌ها و انجام ابتکارات مهم در زمینه ارائه خدمات بیمه ای مورد نیاز جامعه، هنوز تا دستیابی به نقطه قابل قبول در این زمینه و کسب موقعیت مناسب با پتانسیل موجود در کشور، فاصله زیادی را می‌بایست پیمود که کسب این موفقیت در گرو توسعه و اشاعه فرهنگ بیمه در جامعه می‌باشد (سهمیان مقدم، ۱۳۸۸: ۲۵).

سکونت در روستا و یا مناطق عشایری، تابعیت جمهوری اسلامی ایران، عقد قرار داد و پرداخت ۵ درصد سطح درآمدی انتخابی بیمه شده به عنوان حق

آنجلینی و هیروس در سال ۲۰۰۴، در پژوهشی در اندونزی نشان دادند که ضعف منابع تولید، عامل اصلی عدم پذیرش بیمه در اقتصاد غیر رسمی است و در اثر همین عامل و نیز سطح پایین سواد و مهارت‌های شغلی غیر کشاورزی، زمینه گسترش بیمه‌ها در میان کشاورزان بی زمین، کم زمین، ماهیگیران، بهره برداران حاشیه ای، و زنان در بخش رسمی مناطق روستایی بسیار محدود شده است. بر اساس نتایج همین پژوهش، بی اعتمادی بین موسسات دولتی و غیر دولتی کارگزار بیمه و کشاورزان دو سویه بوده و عدم تمایل هر دو طرف به مشارکت در این عرصه را موجب شده است. این بی میلی به مثابه یک هنجار در پذیرش بیمه اجتماعی از سوی کشاورزان تأثیری منفی دارد (Angelini and Hirose, 2004).

جابلونسکا در سال ۲۰۰۵، در مناطق روستایی لهستان، به این نتیجه رسید که نوع فعالیت‌های کشاورزی، بهره وری تولید، و درآمد کشاورزان سه عامل دارای تأثیر معنی دار بر پذیرش بیمه اجتماعی به شمار می روند و سهم حق بیمه پرداختی کشاورزان با درآمد خالص آنها دارای همبستگی معنی دار است. به عبارت دیگر، در مالکیت بزرگ مقیاس، میزان سهم بیمه کشاورزان از کل درآمد آنها کمتر (۱۱ درصد) و برای کشاورزان کوچک مقیاس، این سهم بسیار بالاتر است (۴۵ درصد)؛ و به همین دلیل نیز کمک دولت به کشاورزان متناسب با درآمد آنها متغیر است (Jablonska, 2005).

براساس نتایج تحقیق رامش در سال ۲۰۰۷ در مناطق روستایی هند، روستاییان در اصل با ایده بیمه مخالف نیستند، بلکه باید هزینه پذیرش آن در توان آنها و

- بررسی نقش بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در ایجاد احساس تعلق روستاییان به محل سکونت خود.

- بررسی نقش بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهر.

- بررسی نقش بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در ایجاد انگیزه برای ماندگاری در روستاها.

۱-۴- پیشینه تحقیق

لی، فو، و ژانگ^۱ در سال ۱۹۹۲، به بررسی بیمه تعاونی به مثابه روشی بنیادی برای تضمین بیمه روستایی در شهر بانوجیو در چین پرداخته و بیمه را به منزله جز اصلی نظام اقتصادی بازار سوسیالیستی معرفی کرده اند. به اعتقاد آنها، بیمه نقش مهمی را در تقویت واکنش خانواده‌ها، تولید کالاهای روستایی و پیشرفت جامعه روستاییان در چین، ایفا می کند (Li, Fu, and Zhang, 1992).

لیونگیو در سال ۲۰۰۱، به بررسی رابطه رشد بهره وری، افزایش نابرابری درآمد و بیمه اجتماعی در کشور چین پرداخت و نتیجه گرفت هنگامی که سطح بیمه اجتماعی کاهش می یابد، نرخ رشد اقتصادی، بهره وری کل و نابرابری درآمدی افزایش می یابد. وی نشان داد که بیمه اجتماعی نمی تواند به طور مؤثری نابرابری‌ها را کاهش دهد. هم چنین این نتیجه گیری را مطرح می کند که تغییرات بزرگ در سطح بیمه ممکن است تغییر کمی را در نابرابری درآمد ایجاد کند و لذا پیشنهاد می کند که بیمه اجتماعی به خودی خود ممکن است ابزار مؤثری برای کاهش نابرابری نباشد (Yui Leung, 2001).

دولت امکان پذیر نیست و در این میان، باید رابطه ای منطقی بین سطح درآمد کشاورزان و سرانه حق بیمه در برنامه‌های مورد نظر برقرار شود تا سطح پذیرش بیمه افزایش پیدا کند.

شریفی و حسینی در سال ۱۳۸۸، در تحقیقی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه اجتماعی در میان کشاورزان شهرستان‌های قروه و دهگلان، به این نتیجه رسید که توان اقتصادی خانوار، تأثیری مثبت و معنی دار بر پذیرش بیمه اجتماعی دارد. و کشاورزانی که دارای توانمندی بیشتر اقتصادی هستند، امکان پرداخت حق بیمه بیشتر است و کشاورزانی که دارای توان اقتصادی کمتری هستند از ترجیحات هزینه ای بیشتری برخوردارند و از این روی، پرداخت حق بیمه از سوی آنها در اولویت قرار نمی گیرد. و با توجه به امیدواری کمتر این دسته از کشاورزان در مورد پایداری زندگی خود در محیط روستایی، انگیزه سرمایه گذاری آنها برای آینده نیز کمتر خواهد بود. از طرفی دیگر، سرمایه انسانی خانوار نیز تأثیری مثبت و معنی دار بر پذیرش بیمه اجتماعی داشته است. پیروی از نظر و رفتار دیگران، تأثیری منفی بر پذیرش بیمه دارد و توسعه اقتصادی و اجتماعی محیط روستایی نیز تأثیری مثبت و معنی دار در پذیرش بیمه اجتماعی دارد.

شفیعی زاده و همکاران در سال ۱۳۹۱، در تحقیقی تحت عنوان، عوامل مؤثر بر نهادینه سازی بیمه اجتماعی در روستاهای شهرستان کبودرآهنگ، نتیجه گرفتند که ضرورت وجود بیمه‌ی اجتماعی در منطقه زیاد بوده و صندوق تا حد قابل قبولی توانسته است اعتماد بیمه‌گزاران را به خود جلب کند با این

خود بیمه نیز در برگیرنده پوشش مناسب در برابر مخاطرات باشد. این تحقیق عوامل متعدد مرتبط با درآمد خانوار (مانند تعداد شاغلان خانوار، فعالیت خارج از مزرعه، تنوع شغلی، و دارایی‌های تولیدی) را در یک مولفه به نام توان اقتصادی خانوار خلاصه می کند که در مدل تحلیل عاملی پذیرش بیمه اجتماعی، به صورت عامل اول مطرح می شود (Ramesh, 2007).

وثوقی در سال ۱۳۸۱، در مطالعه‌ای که در خصوص بیمه‌ی روستاییان در کشور فرانسه انجام داد، ضمن بررسی ابعاد مختلف نظام بیمه‌ی اجتماعی روستاییان در این کشور و مقایسه‌ی آن با کشور ایران، ایجاد یک سازمان مستقل تأمین اجتماعی در سطح روستاهای کشور، به منظور برقراری بیمه‌های روستایی را لازم دانست و خاطر نشان کرد که این امر مستلزم وجود یک تشکیلات منسجم ناشی از ادغام نهادهای مختلف امور بیمه‌ای، حمایتی و امدادی در یک سازمان واحد است.

شیرزاد در سال ۱۳۸۳، در یک تحقیق تطبیقی به این نتیجه رسید که، اگرچه نوع حمایت و مقدار پوشش بیمه اجتماعی در همه کشورها یکسان نیست ولی با این حال نوعی یکنواختی در برنامه تامین اجتماعی بخش دولتی و بخش صنعتی وجود دارد و پوشش‌های حمایتی برای آن دسته از افرادی که در بخش‌های غیر متمرکز، همچون بخش کشاورزی اشتغال دارند، اتفاقی و ناقص است و میزان پوشش نیز کاملاً به موقعیت و قدرت حکومت ارتباط دارد. و توسعه بیمه‌های اجتماعی در بخش کشاورزی بدون حمایت‌های جدی

وصف این بیمه از مشروعیت متوسطی در سطح منطقه برخوردار می‌باشد. در این راستا برآورده شدن انتظارات بیمه‌گذاران توسط صندوق و کارگزاران نیز می‌تواند رضایت آنها را به دنبال داشته و باعث افزایش مشروعیت بیمه گردد. به دلیل این که این انتظارات به خصوص از سوی صندوق در حد مطلوبی برآورده نشده است، کم بودن مشروعیت آن قابل توجیه می‌باشد که این امر می‌تواند تأثیر منفی مستقیمی بر نهادینه شدن بیمه اجتماعی در روستاهای منطقه داشته باشد و پیشنهاد می‌دهد که صندوق با بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌ای و توان تخصصی کارگزاران، نسبت به ارائه آموزش و ترویج فراگیر در خصوص ماهیت بیمه اجتماعی، مواهب و مزایای آن و عواقب بی‌توجهی به آن اقدام نماید، و با توجه به سرمایه اجتماعی نسبتاً خوب موجود در منطقه مورد مطالعه، با ایجاد نگرش مثبت در رهبران محلی و افزایش سطح دانش آنها در خصوص بیمه اجتماعی و نیز با بهره‌گیری از نهادهای دولتی و عمومی مرتبط، مانند ادارات جهاد کشاورزی، فرمانداری‌ها، بخشدارها و سازمان تأمین اجتماعی می‌توان نسبت به افزایش مشروعیت بیمه اجتماعی روستاییان اقدام نماید. رضوانی و عزیزی در سال ۱۳۹۲، در تحقیقی به بررسی چالش‌های بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در کشور پرداختند و نتیجه گرفتند که موانع گسترش بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر دارای عوامل متعددی است که بعضی از آنها، ساختاری و اجرایی بوده و برخی دیگر، برخاسته از وضعیت جامعه هدف

است. از جمله چالش‌های ساختاری و قانونی می‌توان به قوانین و مقررات و تعاریف و نبود تبلیغات صحیح و مناسب و درخصوص جامعه هدف، می‌توان به دلایلی مانند بی‌اعتمادی به کارگزاران بیمه، عدم آگاهی از مزایای بیمه گفته شده، ناتوانی اقتصادی بیمه‌گذاران در پرداخت حق بیمه، به خصوص در مناطق کمتر توسعه یافته اشاره کرد. هم‌چنین در استان‌های با شاخص توسعه انسانی بالا، درصد بیمه‌شدگان نسبت به جمعیت مشمول در سطح بالاتری قرار دارد و برای دستیابی به حداکثر پوشش جغرافیایی و جمعیت، عرضه تسهیلات و حمایت‌های بیشتر و اتخاذ روش‌های خاص ترویجی و مشارکتی ضروری است.

۱-۵- سوال‌ها و فرضیه‌های تحقیق

پژوهش حاضر درصدد تحلیل فضایی پوشش بیمه اجتماعی در کشور و ارزیابی اثرات بیمه اجتماعی روستاییان بر توسعه روستایی در ناحیه مورد مطالعه است و به طور خاص به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است:

- الگوی فضایی پوشش بیمه روستائیان و عشایر در کشور چگونه است؟

- بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر چه تاثیری بر امنیت اجتماعی و امنیت اقتصادی روستائیان در محدوده مورد مطالعه داشته است؟

در راستای پاسخ به سوالات تحقیق، فرضیه‌هایی تدوین شده‌اند که عبارتند از:

- به نظر می‌رسد الگوی فضایی پوشش بیمه روستائیان و عشایر در کشور نامتعادل است.

دهستان دوستان شامل ۵۳۷ نفر بوده که ۴۴۸ نفر از آنها جامعه آماری تحقیق می باشند. با استفاده از روش کوکران ۲۰۷ نفر از بیمه شدگان که عمدتاً سرپرست خانوار بودند به عنوان نمونه جامعه انتخاب گردیده اند. برای توزیع مناسب حجم نمونه در بین تمام افراد بیمه شده از روش نمونه گیری احتمالی طبقه بندی شده استفاده شده که این روش باعث می شود که توزیع نمونه در کل طبقات جامعه به صورت متناسب صورت پذیرد. برای سنجش پایایی تحقیق نیز از نرم افزار SPSS و روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که میزان پایایی آن ۰/۸۱۳ نشان از پایایی کافی می باشد.

۷-۱- معرفی متغیرها و شاخص های تحقیق

برای طرح کردن گویه های تحقیق، ابتدا ابعاد و مولفه های تحقیق بر اساس منابع، جمع آوری شده اند و سپس شاخص سازی صورت گرفته است و شاخص های تحقیق را بر اساس موضوع تحقیق، استخراج نموده و در نهایت گویه های متناسب با هر شاخص، تنظیم شده است. در این تحقیق، بر اساس دو بعد اجتماعی و اقتصادی تهیه شده است که برای بعد اجتماعی، ۵ شاخص، و برای بعد اقتصادی، ۴ شاخص در نظر گرفته شده است. در بعد اجتماعی، شاخص هایی شاخص هایی چون آموزش، اعتماد اجتماعی، مشارکت، رضایت از زندگی و تعلق مکانی استفاده شده است و برای بعد اقتصادی، شاخص هایی چون، رفاه اقتصادی، کاهش نابرابری، کاهش آسیب پذیری و تنوع بخشی مورد استفاده قرار گرفته است.

- به نظر می رسد بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در ارتقاء امنیت اجتماعی و امنیت اقتصادی در محدوده مورد مطالعه تاثیر داشته است.

۶-۱- روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر ماهیت کاربردی داشته و روش تحقیق آن توصیفی تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از روش های کتابخانه ای و مطالعه میدانی استفاده شده است. در روش کتابخانه ای با مراجعه به استفاده از آمارنامه ها، سرشماریها، و مراجعه به سازمان ها از جمله صندوق بیمه اجتماعی روستاییان اطلاعات مورد نظر جمع آوری گردید. در این راستا با استفاده از آماره موران و لکه های داغ و هم چنین نقشه کارتوگرام پوشش جمعیت بیمه شده در مناطق روستایی کشور در سطح شهرستان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مطالعه میدانی تاثیرات بیمه بر توسعه روستایی در دو بعد اجتماعی و اقتصادی بررسی شده که با توجه به مطالعات پیشین و جمع بندی آنها، برای بعد اجتماعی، ۵ شاخص، و برای بعد اقتصادی، ۴ شاخص در نظر گرفته شده است. در بعد اجتماعی، شاخص هایی چون آموزش، اعتماد اجتماعی، مشارکت، رضایت از زندگی و تعلق مکانی استفاده شده است و برای بعد اقتصادی، شاخص هایی چون رفاه اقتصادی، کاهش نابرابری، کاهش آسیب پذیری و تنوع بخشی مورد استفاده قرار گرفته است، شاخص ها و گویه های تحقیق پس از ارزیابی روایی و پایایی با استفاده از پرسشنامه فرد و در قالب طیف لیکرت پنج گزینه ای مورد سنجش قرار گرفته است. افراد مشمول بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در

جدول ۱- ابعاد و شاخص‌های تحقیق

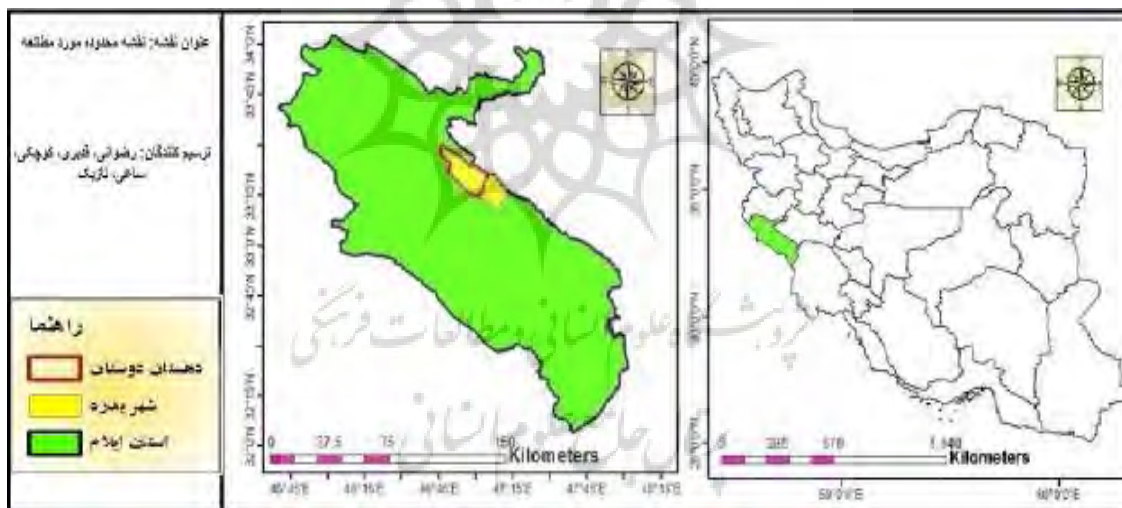
ابعاد	شاخص	آلفای کرونیباخ
امینت اجتماعی	آموزش	.۸۱۷
	اعتماد اجتماعی	
	مشارکت	
	رضایت از زندگی	
	تعلق مکانی	
امینت اقتصادی	رفاه اقتصادی	.۷۰۷
	کاهش آسیب پذیری	
	تنوع بخشی	
	کاهش نابرابری	

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۲

۱-۸- محدوده و قلمرو پژوهش

۴۵ کیلومتری از شهرستان دره شهر و در فاصله ۸۵ کیلومتری از مرکز ایلام قرار دارد. این شهرستان از شمال به رودخانه سیمره و از جنوب به ارتفاعات کبیر کوه، از شرق به روستای عباس آباد از توابع بخش مرکزی دره شهر و از غرب به روستای پاکل گراب از توابع بخش می‌شخاص (سیوان) محدود شده است. شهرستان بدره دارای دو دهستان هندیمنی و دوستان است که مشتمل بر ۲۵ روستا می باشد. جمعیت شهرستان بدره به شهری، روستایی و عشایری تقسیم شده است. در سال ۱۳۹۲، کل جمعیت این بخش ۱۷۳۵۹ نفر بوده که جمعیت شهری بدره، ۴۱۹۵ نفر و جمعیت روستایی ۸۵۰۲ و جمعیت عشایری ۴۶۶۲ نفر است (باباخانی و همکاران، ۱۳۹۲).

بدره یکی از شهرستان‌های ده گانه استان ایلام است که در سال ۱۳۴۲ تبدیل به بخش شد و در سال ۱۳۹۲ به شهرستان ارتقا پیدا کرد. شهرستان بدره در فاصله

شکل ۱- نقشه محدوده مورد مطالعه

۲- تعاریف، مفاهیم و مبانی نظری

می شوند و از دیگر سو، خود کمتر به فکر تأمین آینده و معیشت خویش هستند (کریمی، ۱۳۷۸: ۴۳)، یعنی برنامه بیمه دولتی که در برابر خطرات اقتصادی، گوناگون مانند از دست دادن درآمد به دلیل بیماری، پیری و بیکاری از مردم حمایت می کند و مشارکت

بیمه‌های اجتماعی که بیمه‌های اجباری یا بیمه‌های ناشی از قانون نیز خوانده می شود، بیشتر در مورد کارگران و طبقات کم درآمد جامعه کاربرد دارد، یعنی افرادی که از یک سو نیروی تولیدی جامعه محسوب

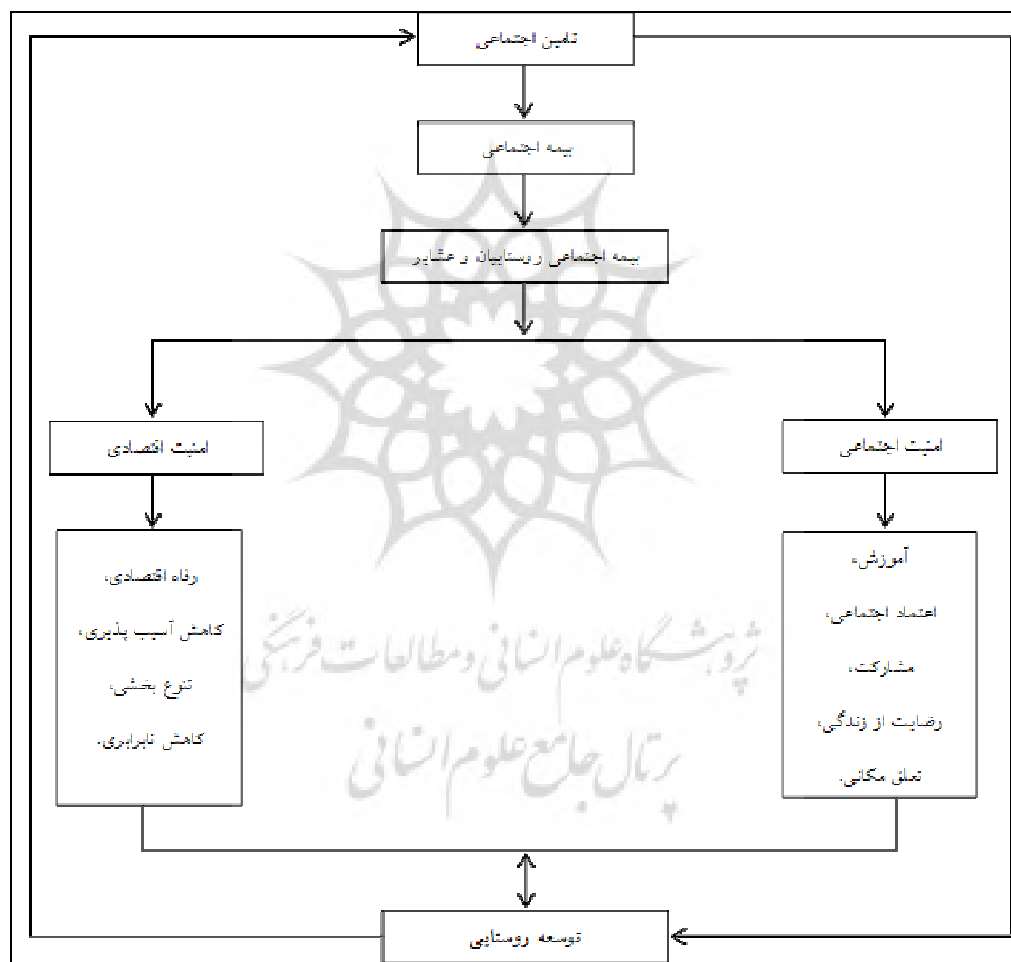

بیمه‌های اجتماعی روستاییان، نه تنها یکی از ضروریات جوامع مدنی است، بلکه به ایجاد یک اقتصاد مبتنی بر بازار قوی و سالم نیز کمک شایانی می‌کند. مهم‌ترین هدف ایجاد بیمه‌های اجتماعی را در این میان می‌توان حمایت و تامین در برابر برخی اشکال ناامنی در محیط تولیدی روستایی عنوان کرد (موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۱۳۸۳: ۱۳۱). امروزه صنعت بیمه از عوامل مهم توسعه کشورها به حساب می‌آید و توسعه بیمه نیز شاخصی برای توسعه کشورها تلقی می‌شود. بیمه در کنار سایر بخش‌های اقتصادی، نقش برجسته‌ای دارد و با پوشش خسارت‌های احتمالی ناشی از فعالیت‌های مختلف اقتصادی، انگیزه سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد و افزایش سرمایه‌گذاری نیز نقش مهمی در رشد و توسعه کشور دارد. از طرفی بیمه نوعی صنعت تلقی شده و بر درآمد ملی تاثیر می‌گذارد؛ به طوری که در اقتصاد ایران نقش بیمه با اهمیت است و اثر بخشی آن در بین صنایع دیگر از متوسط اثر بخشی سایر بخش‌های دیگر بیشتر است (شاهچراغ، ۱۳۹۱: ۴۶). با توجه به اینکه روستاییان برای رسیدن به توسعه با مشکلات عدیده‌ای مواجه هستند و توسعه کشورها در گرو توسعه روستایی است، یکی از راهکارهای رسیدن به توسعه روستایی، افزایش و بهبود ضریب نفوذ بیمه اجتماعی روستاییان در میان روستاییان کشور است که با توجه به گسترش و بهبود آن می‌توان به توسعه دست یافت. در مجموع می‌توان گفت بیمه‌های اجتماعی روستایی، نه تنها یکی از ضروریات جوامع مدنی است، بلکه به

در آن، اجباری می‌باشد. بیمه‌های اجتماعی، نوعی تامین اجتماعی به شمار می‌رود و گاه این دو اصطلاح به جای یکدیگر به کار گرفته می‌شوند (مریدی، ۱۳۷۸: ۷۲) و در تعریفی دیگر، بیمه‌ای است که از حقوق کارمند یا کارگر به صورت منظم، ماهیانه کسر شده و پس از بازنشستگی یا در هنگام بیماری و بروز حوادث، در طول خدمت به او پرداخت می‌شود و در مواردی این حق به صورت دارو در اختیارش قرار می‌گیرد که به آن اصطلاحاً مستمری می‌گویند (حسینی الموسوی، ۱۳۹۲: ۱۸). سیر تکاملی تامین اجتماعی در جهان نشان می‌دهد که در ابتدا نظام‌های بیمه‌ای در قالب انجمن‌های صنفی مبتنی بر حمایت‌های درون صنفی و محدود، به کمک‌های مقطعی و موردی شکل گرفتند. بیمه‌های اجتماعی، که با مشارکت کارگران و کارفرمایان و دولت‌ها شکل می‌گیرد، به عنوان پایدارترین راهکار تامین اجتماعی شناخته می‌شود و در قوانین کشور ما نیز نسبت به سایر روش‌ها دارای اولویت و محوریت اساسی است. بیمه‌های اجتماعی، جمعیت شاغل، فعال و سالم را تحت پوشش قرار می‌دهد و آرامش و اطمینان خاطر برای سرمایه‌های انسانی کشور پدید می‌آورد. ویژگی‌های مشخص و بارز بیمه‌های اجتماعی، عبارت است از جامعیت تعهدات، مشارکت در خطر، همبستگی ملی، بازتوزیع درآمدها و نیز مدیریت از طریق سازمان‌های عمومی غیر دولتی با استقلال اداری و مالی با نظارت دولت (حیدری، ۱۳۸۹: ۲۵۰-۲۵۱).

ایجاد یک اقتصاد مبتنی بر بازار قوی و سالم نیز کمک شایانی می‌کند. مهم‌ترین هدف ایجاد بیمه‌های اجتماعی را در این میان می‌توان حمایت و تامین در برابر برخی اشکال ناامنی در محیط تولیدی روستایی عنوان کرد. هم‌چنین از نقطه نظر اقتصادی نیز برنامه‌های بیمه اجتماعی روستاییان دارای اهداف چندگانه ای به شرح زیر هستند:

ایجاد امنیت اقتصادی برای روستاییان، پیشگیری از فقر مزمن روستایی، ایجاد ثبات اقتصادی در روابط تولیدی، حفظ ارزش‌های مهم جامعه روستایی و افزایش بهره‌وری نیروی کار در تولیدات کشاورزی، دستیابی به توسعه مبتنی بر عدالت اجتماعی (موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۱۳۸۳، ۱۳۳-۱۳۱).

شکل ۲- مدل مفهومی تحقیق

۳- تحلیل یافته‌ها

جغرافیایی موجود در لایه مورد استفاده بوده و S_0 جمع کل وزن‌های فضایی می باشد.

$$S_0 = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n W_{i,j}$$

امتیاز Z_i استاندارد برای آماره موران از طریق

زیر محاسبه می شود

$$Z_i = \frac{I - E[I]}{\sqrt{V[I]}}$$

که در آن

$$E[I] = -1 / (n-1)$$

$$V[I] = E[I^2] - E[I]^2$$

اگر ارزش I بزرگتر از ارزش مورد انتظار $E[I]$ باشد نشان دهنده خود همبستگی مکانی مثبت می باشد و اگر ارزش I کوچکتر از ارزش مورد انتظار $E[I]$ باشد نشان دهنده خود همبستگی مکانی منفی است. لازم به ذکر است دامنه‌ی تغییرات شاخص موران از $+1$ (خودهمبستگی مثبت کامل) تا -1 (خودهمبستگی منفی کامل) است.

۳-۲- تحلیل لکه‌های داغ (Hot Spot Analysis):

لکه‌های داغ براساس آماره گتیس- ارد- جی (Getis- Ord- Gi) می باشد. این آماره در حقیقت به هر عارضه در چارچوب عوارضی که در همسایگی اش قرار دارند نگاه می کند. براساس تحلیل لکه‌های داغ می توان دریافت که آیا مقادیر زیاد و یا کم یک متغیر به صورت فضایی خوشه بندی شده اند یا خیر. در واقع هدف در لکه‌های داغ، پیدا کردن نواحی است که دارای مقادیر غیر منتظره بالا نسبت به سایر متغیرها هستند.

در این بخش ابتدا تحلیل فضایی توزیع افراد تحت پوشش بیمه در مناطق روستایی کشور به تفکیک هر شهرستان صورت می گیرد و سپس به ارزیابی تاثیر بیمه اجتماعی بر ابعاد و شاخص‌های توسعه روستایی در محدوده مورد مطالعه اقدام می گردد.

۳-۱- آماره موران:

خود همبستگی، به رابطه بین مقادیر باقی مانده در طول خط رگرسیون مربوط می شود. خود همبستگی قوی زمانی رخ می دهد که مقایر یک متغیر که از نظر جغرافیایی به هم نزدیک و با هم مرتبط هستند؛ به عبارتی دیگر تغییراتشان به صورت سیستماتیک رخ دهد. اگر عوارض و یا مقادیر متغیرهای مربوط به آنها به طور تصادفی در فضا توزیع شده باشند ظاهراً نباید بین آنها ارتباطی وجود داشته باشد. آزمون آماره موران الگوی پراکنش این عوارض را با در نظر گرفتن مقادیر خصیصه مورد مطالعه از نظر الگوی خوشه ای و یا پراکنده بودن مورد بررسی قرار می دهد.

آماره موران برای خود همبستگی فضایی به صورت زیر محاسبه می شود

$$I = \frac{n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n W_{i,j} Z_i Z_j}{S_0 \sum_{i=1}^n Z_i^2}$$

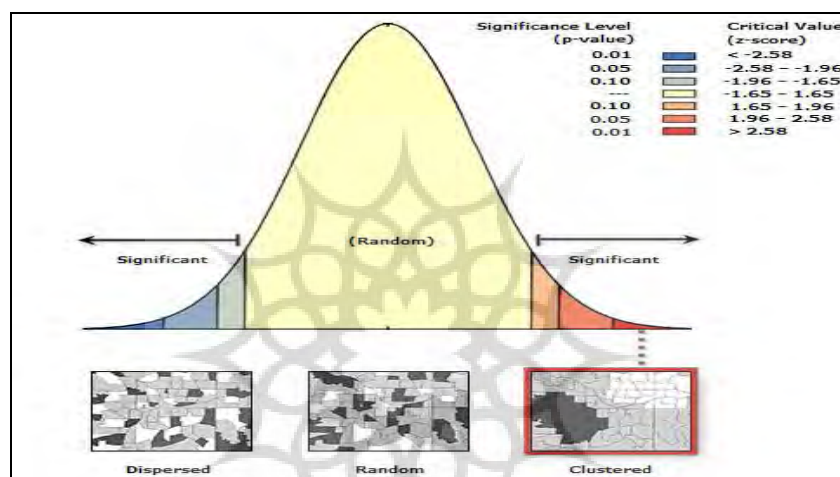
در این اینجا Z_i تفاضل بین مقدار خصیصه عارضه i با میانگین آن $(x_i - \bar{X})$ می باشد. W_{ij} وزن فضایی بین عارضه i و j می باشد. n تعداد کل عوارض

$$\bar{x} = \frac{\sum_{j=1}^n x_j}{n} \quad S = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^n x_j^2}{n} - (\bar{x})^2}$$

بر این اساس ابتدا درصد بیمه شدگان در هر شهرستان محاسبه شده است و در مرحله‌ی بعد به منظور آگاهی از پراکنده بودن و یا خوشه‌ای بودن داده‌ها، آزمون موران بر روی داده‌ها انجام شده است که در شکل ۳ نتایج این آزمون ارائه شده است.

$$G_i^* = \frac{\sum_{i=1}^n w_{i,j} x_j - \bar{x} \sum_{j=1}^n w_{i,j}}{S \sqrt{\frac{n \sum_{j=1}^n w_{i,j}^2 - \left(\sum_{j=1}^n w_{i,j} \right)^2}{n-1}}}$$

در این فرمول x_j مقدار خصیصه برای عارضه j و $w_{i,j}$ وزن فضایی بین عارضه i و j برابر با تعداد کل عارضه‌ها می‌باشد

شکل ۳- شاخص موران نسبت جمعیت تحت پوشش بیمه اجتماعی روستاییان در کشور (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲).

جدول ۲- شاخص موران

صورت نرمال در فضا پخش شده باشند شاخص باید مقدار منفی ۰.۰۰۳۱۶۵ را اختیار می‌نمود. همچنین با توجه به بالا بودن امتیاز Z استاندارد و بسیار کوچک بودن مقدار پی- ویلیو می‌توان دریافت که بین داده‌ها خود همبستگی فضایی وجود دارد، یعنی داده‌ها به طور تصادفی توزیع نشده و به هم وابسته هستند. در مرحله بعد تحلیل لکه‌های داغ بر روی درصد بیمه شدگان انجام گرفت و سپس کارتوگرام این تحلیل نیز رسم شد تا مناطقی که دارای درصد بیشتر بیمه شدگان هستند واضح تر مشخص شوند.

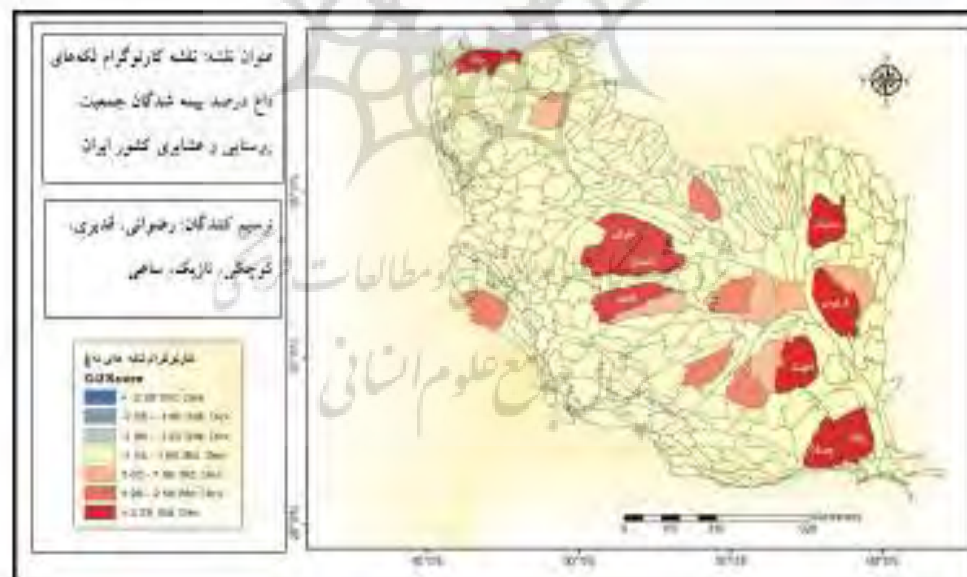
شاخص موران	۰.۱۹۵
شاخص مورد انتظار	-۰.۰۰۳۱۶۵
میزان Z	۸.۴۳۹
مقدار P-Value	۰
سطح معناداری	۰.۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲.

بر اساس جدول ۲، شاخص موران در حدود ۰.۱۹۵ می‌باشد و از آنجا که مقدار آن مثبت و نزدیک به یک است می‌توانیم نتیجه بگیریم که داده‌ها دارای خود همبستگی فضایی هستند. اگر قرار بود این داده‌ها به

شکل ۴- نقشه لکه‌های داغ درصد بیمه شدگان روستایی و عشایری کشور (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲).

شکل ۵- نقشه کارتوگرام لکه‌های داغ درصد بیمه شدگان روستایی و عشایری کشور (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲).

۳-۳- یافته‌های توصیفی

با توجه به نتایج به دست آمده از پرسشنامه‌ها، ۹۲.۳

درصد پاسخگویان را مردان و ۷.۷ درصد را زنان،

۴.۰۳ بوده است که نشان از اعتماد بسیار زیاد مردم به شورا و دهیاری و دولت در رابطه با بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر دارد، یعنی بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر باعث افزایش اعتماد روستاییان به دولت و شورا و دهیاری در منطقه شده است و کمترین میانگین به گویه سطح تحصیلات روستاییان با میانگین ۲.۶۴، گویه بازگشت مهاجران به روستا با میانگین ۲.۶۷ و گویه گرایش به فراگیری دوره‌های مهارتی- فنی حرفه ای با میانگین ۲.۸۰ و گویه گرایش به فراگیری دوره‌های آموزش شغلی با میانگین ۲.۸۲ تعلق داشته است که نشان از اثرگذاری کم بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در رابطه با افزایش سطح تحصیلات بیمه شدگان، بازگشت مهاجران به روستا، گرایش به فراگیری دوره‌های مهارتی- فنی حرفه ای و گرایش به فراگیری دوره‌های آموزش شغلی دارد.

تشکیل داده اند. همچنین ۸۷.۴ درصد متاهل و ۱۲.۶ درصد مجرد بوده اند. علاوه بر این ۲۷ درصد بی سواد، ۳۰ درصد ابتدایی، ۱۵ درصد راهنمایی، ۱۹.۸ درصد دارای مدرک دیپلم و ۸۲ درصد دارای مدرک بالاتر از دیپلم بوده اند. به لحاظ شغلی، ۱۱ درصد از پاسخگویان کشاورز، ۳۰ درصد کارگر، ۱۴.۵ درصد مغازه دار، ۲۰.۳ درصد دامدار، ۱ درصد جوشکار و ۲۳.۲ درصد دارای سایر مشاغل بوده اند. میانگین سنی پاسخگویان نیز ۴۶ سال بوده است. بر اساس جدول ۳، میانگین به دست آمده از شاخص امنیت اجتماعی با ۱۴ گویه، برابر با ۳.۴۰ بوده است که نشان از تاثیر گذاری زیاد بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر امنیت اجتماعی در منطقه مورد مطالعه است. در میان گویه‌های شاخص امنیت اجتماعی، بیشترین میانگین متعلق به گویه اعتماد به شورا و دهیاری با میانگین ۴.۰۴ و اعتماد به دولت با میانگین

جدول ۳- تاثیر بیمه اجتماعی روستاییان بر شاخص امنیت اجتماعی

شاخص امنیت اجتماعی	کاملاً مخالف	مخالف	بی نظر	موافق	کاملاً موافق	میانگین	انحراف معیار
ارتقای سطح تحصیلات روستاییان	۳۳	۶۶	۵۰	۵۰	۴	۲.۶۴	۱.۰۸۳
گرایش به فراگیری دوره‌های آموزش شغلی	۱۴	۶۴	۸۳	۲۹	۱۳	۲.۸۲	۰.۹۸۱
گرایش به فراگیری دوره‌های مهارتی- فنی حرفه ای	۲۵	۵۴	۶۲	۵۶	۴	۲.۸۰	۱.۰۴۴
تقویت روحیه اعتماد به نفس	۴	۱۶	۳۳	۱۲۲	۲۶	۳.۷۵	۰.۸۵۵
افزایش اعتماد روستائیان به دولت	۵	۴	۱۸	۱۳۲	۴۸	۴.۰۳	۰.۷۸۴
اعتماد به نهادها و سازمان‌های مربوط به روستا	۵	۱۳	۳۴	۱۲۰	۳۵	۳.۷۸	۰.۸۶۹
اعتماد به شورا و دهیاری	۷	۲۱	۶	۹۵	۷۸	۴.۰۴	۱.۰۵۸
اعتماد درونی نسبت به یکدیگر	۹	۲۵	۶۹	۸۴	۲۰	۳.۳۸	۰.۹۷۳
التزام و پابندی به نظام عرفی و نهادی	۱۰	۲۱	۴۸	۱۱۲	۱۳	۳.۴۸	۰.۹۳۹
التزام بیمه شدگان به قوانین موجود روستا	۱۴	۱۲	۲۰	۱۴۰	۲۱	۳.۶۹	۰.۹۷۲
مشارکت در فعالیت‌های عام المنفعه	۱۳	۱۹	۸۱	۸۷	۷	۳.۲۵	۰.۸۹۹
همکاری با اعضای شورای اسلامی	۱۷	۴۹	۲۸	۹۴	۱۹	۳.۲۱	۱.۱۴۵

شاخص امنیت اجتماعی	کاملاً مخالف	مخالف	بی نظر	موافق	کاملاً موافق	میانگین	انحراف معیار
همکاری با دهیاری مربوط به توسعه و عمران روستا	۲۰	۵۹	۲۵	۸۸	۱۵	۳۰۹	۱۰۱۷۷
مشارکت در برنامه‌های انجمن اولیا و مربیان.	۱۴	۳۸	۳۲	۱۱۰	۱۳	۳۳۴	۱۰۰۶۲
رضایت کلی روستاییان از وضعیت کنونی	۸	۴۸	۱۸	۱۱۴	۱۹	۳۴۳	۱۰۰۶۳
رضایت از امکانات و خدمات رفاهی	۲۰	۵۳	۴۲	۸۴	۸	۳۰۱	۱۰۰۸۷
رضایت از زندگی در روستا	۱۰	۳۰	۳۸	۱۱۸	۱۱	۳۴۲	۰۹۶۲
رضایت از سازمانها و نهادهای مرتبط با مدیریت روستا	۷	۱۹	۳۷	۱۲۸	۱۶	۳۶۱	۰۸۸۱
احساس تعلق نسبت به روستا	۹	۱۴	۱۱	۱۲۱	۵۲	۳۹۲	۰۹۸۲
بازگشت مهاجران به روستا	۴۲	۶۰	۴۴	۴۳	۱۸	۲۶۷	۱۰۲۴۴
امید به زندگی و افزایش ثبات جمعیتی	۱۵	۱۵	۴۹	۱۰۸	۲۰	۳۴۹	۱۰۰۱۱
کاهش میل روستاییان به مهاجرت	۷	۲۴	۱۵	۱۲۹	۳۲	۳۷۵	۰۹۶۸
امید به آینده زندگی برای روستاییان	۴	۲۱	۱۸	۱۳۹	۲۵	۳۷۷	۰۸۶۰
جمع				ارتقاء امنیت اجتماعی		۳۴۰	۰۹۹۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲.

جدول ۴- تاثیر بیمه اجتماعی روستاییان بر شاخص امنیت اقتصادی

شاخص	کاملاً مخالف	مخالف	بدون نظر	موافق	کاملاً موافق	میانگین	انحراف معیار
ایجاد امنیت مالی	۰	۲	۹	۴۶	۱۵۰	۴۶۶	۰۶۰۹
افزایش پس انداز در زندگی	۱۲	۶۳	۲۲	۸۵	۲۵	۳۲۱	۱۰۱۶۹
شکل گیری روحیه سرمایه گذاری	۲	۳۵	۱۱۵	۴۵	۱۰	۳۱۱	۰۷۵۹
کاهش شکاف طبقاتی	۶	۱۱	۶۵	۱۰۸	۱۷	۳۵۳	۰۸۰۶
ایجاد تعادل بین درآمد و هزینه زندگی	۹	۳۰	۱۰۱	۵۸	۹	۳۱۲	۰۸۵۵
کاهش شکاف و نابرابری درآمدی	۲۵	۵۰	۶۴	۵۸	۱۰	۲۸۷	۱۰۰۷۷
کاهش فقر	۶۴	۴۶	۲۸	۵۶	۱۳	۲۵۹	۱۰۳۳۹
کاهش آسیب پذیری شغلی	۵	۱۸	۴۱	۱۲۹	۱۴	۳۶۲	۰۸۳۲
افزایش ریسک پذیری در زندگی	۱۸	۳۸	۱۱۴	۳۳	۴	۲۸۴	۰۸۶۴
تقویت فعالیت‌های اقتصادی	۱۰	۳۲	۵۸	۸۸	۱۹	۲۱۹	۱۰۲۷۱
کاهش بیکاری روستاییان	۸۳	۵۲	۳۲	۲۴	۱۶	۲۷۶	۰۹۹۷
میل به شغل‌های جدید	۲۷	۳۸	۹۹	۲۷	۱۶	۳۲۷	۱۰۱۱۱
افزایش اشتغال از طریق سرمایه گذاری	۲۳	۲۲	۵۵	۹۱	۱۶	۳۳۳	۰۹۹۱
بهبود امکانات و رسیدگی به وضعیت بهداشتی	۱۷	۴۱	۹۳	۴۴	۱۲	۲۹۷	۰۹۸۷
دسترسی به امکانات آموزشی	۱۶	۷۹	۷۶	۲۵	۱۱	۲۶۹	۰۹۶۶
جمع				ارتقاء امنیت اقتصادی		۳۱۱	۰۹۷۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲.

شده است که روستاییان در زندگی خود یک امنیت مالی را احساس کنند. کم‌ترین میانگین به گویه تقویت فعالیت‌های اقتصادی با میانگین ۲.۱۹ تعلق داشته است که نشان می‌دهد که بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر تاثیر خیلی کمی در رابطه با تقویت فعالیت‌های اقتصادی در روستا داشته است.

۳-۴- یافته‌های تحلیلی

برای تاثیر گذاری بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر توسعه روستایی از آزمون T استفاده شده است که در ادامه به بررسی آن خواهیم پرداخت.

در جدول شماره ۴، میانگین به دست آمده از شاخص امنیت اقتصادی با ۱۵ گویه برابر با ۳.۱۱ بوده است که نشان از تاثیر گذاری قابل قبول بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر امنیت اجتماعی روستاییان دارد؛ یعنی بیمه در حد قابل قبولی باعث ارتقاء امنیت اقتصادی روستاییان شده است. در بین گویه‌های شاخص امنیت اقتصادی، بالاترین میانگین متعلق به گویه امنیت مالی با میانگین ۴.۶۶ است، یعنی بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر تاثیر بسیار زیادی بر ایجاد امنیت مالی روستاییان داشته است و بیمه باعث

جدول ۵- آزمون T برای تاثیر بیمه اجتماعی روستاییان بر امنیت اجتماعی و امنیت اقتصادی

سطح معناداری	خطای استاندارد از میانگین	انحراف معیار	میانگین	ارزش t	t	آزمون T
۰.۰۰۰	۰.۷۶۶	۱۰.۳۳	۷۸.۵۷	۶۹	۱۰۲.۵۵۶	تاثیر بیمه اجتماعی روستاییان بر امنیت اجتماعی
۰.۰۰۰	۰.۴۷۵	۶.۶۱۹	۴۶.۶۰	۴۵	۹۸.۰۶۲	تاثیر بیمه اجتماعی روستاییان بر امنیت اقتصادی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲.

۴- نتیجه گیری

با توجه به نتایج تحقیق، پوشش بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در سطح کشور، دارای توزیع نامتعادلی است که این عدم توزیع متعادل باعث نفوذ پذیری کم بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در سطح کشور شده است.

بر اساس نتایج تحقیق، در منطقه مورد مطالعه، وجود بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در منطقه مورد مطالعه برای حمایت از روستاییان ضروری بوده است و صندوق بیمه توانسته است که اعتماد روستاییان را به خود جلب کند که با یافته‌های شفيعی زاده و

برای بررسی تاثیر بیمه اجتماعی روستاییان، بر امنیت اجتماعی روستاییان، از آزمون T تک نمونه ای استفاده شده است که میانگین واقعی به دست آمده (۷۸.۵۷)، از میانگین مفروض (۶۹) بالاتر بوده است که نشان دهنده اثرگذاری معنادار بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر امنیت اجتماعی روستاییان است.

با توجه به نتیجه به دست آمده از آزمون T تک نمونه ای که میانگین واقعی به دست آمده یعنی (۴۶.۶۰) از میانه مفروض یعنی (۴۵) بالاتر بوده است می‌توان اظهار داشت که بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر بر امنیت اقتصادی روستاییان تاثیر گذار بوده است.

بر روی توسعه روستایی شده است و باعث ارتقاء امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی شده است.

۵- پیشنهادها

در پایان برای افزایش پوشش بیمه اجتماعی روستاییان و اثر گذاری بیشتر و موثرتر آن بر توسعه روستایی، پیشنهاداتی به شرح زیر قابل ارائه است:

- ارائه آموزش و ترویج فراگیر در خصوص ماهیت بیمه‌های اجتماعی و مواهب و مزایای آن در میان جوامع روستایی.

- ایجاد نگرش مثبت و افزایش سطح آگاهی در رهبران محلی (دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستا) نسبت به مزایای بیمه اجتماعی روستاییان.

- افزایش دادن آگاهی و ایجاد حس انگیزه در مردم به استفاده از مزایای بیمه‌های اجتماعی روستاییان.

- توزیع متعادل کارگزارهای بیمه اجتماعی در بین نواحی روستایی کشور.

- افزایش تبلیغات مزایای بیمه‌های اجتماعی از طریق رسانه‌های جمعی.

منابع

ازکیا، مصطفی، ۱۳۸۷، مقدمه ای بر جامعه شناسی توسعه روستایی، تهران، انتشارات اطلاعات، چاپ پنجم.

باباخانی، اصغر و همکاران، ۱۳۹۲، سیمای کشاورزی بدره، مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بدره.

باقری، سعیده، ۱۳۸۹، مطالعه تاثیر مقرری بیمه بیکاری بر وضعیت رفاه مقرری بگیران بیمه بیکاری سازمان تامین اجتماعی (مطالعه موردی: شعبه

همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد، با این تفاوت که در منطقه مورد مطالعه پذیرش بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در حد بالایی بوده است. هم چنین در منطقه مورد مطالعه روستاییان با طرح بیمه مخالف نبوده اند و از آن به خوبی استقبال نموده اند ولی در بعضی موارد پرداخت هزینه بیمه توسط بیمه شده با مشکل روبرو بوده است و بیمه شده انتظاراتی از بیمه در مقابله با حوادث مختلف دارد و صندوق باید این انتظارات را برآورده نماید تا اعتماد بین آنها بیشتر شود که با یافته‌های رامش (Ramesh, 2007) سازگاری دارد. از طرف دیگر توسعه اقتصادی و اجتماعی خانوار نیز بر روی پذیرش بیمه تاثیر زیادی داشته است و با توجه به توسعه اقتصادی و اجتماعی بالای روستاییان منطقه مورد مطالعه، پذیرش بیمه اجتماعی در حد بالایی بوده است که با یافته‌های رضوانی، عزیزی (۱۳۹۲) و شریفی، حسینی (۱۳۸۸) همخوانی داشته است. از طرفی نیز در بین بعضی از افراد بیمه شده یک حس بی اعتمادی نسبت به صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر به وجود آمده است که شاید ناشی از کم بودن سطح سواد این افراد و عدم آگاهی کامل افراد بیمه شده درباره قوانین بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر باشد که با یافته‌های آنجلینی و هیروس (Angelini and Hirose, 2004) منطبق است.

با توجه به نتایج پرسشنامه و براساس نتایج آزمون T تک نمونه ای در یافته‌های تحقیق، در دهستان دوستان بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، باعث تاثیرگذاری

ستاری فر، محمد، ۱۳۷۸، زمینه تاریخی تامین اجتماعی، فصلنامه تامین اجتماعی، شماره اول. سعیدی، عباس، ۱۳۸۶، مبانی جغرافیای روستایی، تهران، انتشارات سمت، چاپ هشتم.

سن، آمارتیا، ۱۳۸۲، توسعه به مثابه آزادی، ترجمه وحید محمودی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

سهامیان مقدم، جواد، ۱۳۸۸، چالش‌های صنعت بیمه، مقالات ارائه شده در سیزدهمین سمینار بیمه و توسعه، تهران، پژوهشکده بیمه.

شاهچراغ، سید علی، ۱۳۹۱، پیش زمینه‌های فرهنگی گسترش بیمه در شکل‌گیری توسعه و رفاه اجتماعی، فصلنامه علمی - ترویجی جامعه، فرهنگ و رسانه، سال اول، شماره دوم، بهار، صص ۴۵-۶۲.

شریفی، محمد امین، حسینی، محمود، ۱۳۸۸، عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه اجتماعی در میان کشاورزان: مطالعه موردی شهرستان‌های قروه و دهگلان، استان کردستان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۲، تابستان، صص ۳۷-۶۷.

شفیعی زاده، حمید، مجردی، غلامرضا، کرمی دهکردی، اسماعیل، ۱۳۹۱، عوامل مؤثر بر نهادینه سازی بیمه‌ی اجتماعی در روستاهای شهرستان کبودرآهنگ، مجله پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان، صص ۱۸۹-۲۱۴.

شهبازی نیا، مرتضی، ۱۳۸۶، حق برخورداری از تامین اجتماعی: ویژگی‌ها، محتوا و اصول کلی حاکم بر

فردیس)، پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر میثم موسایی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.

تودارو، مایکل، ۱۳۷۸، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، تهران، مرکز پژوهش و برنامه ریزی توسعه.

حسن زاده، علی، فخریم علیزاده، سعیده، ۱۳۸۷، راهکارهای تعمیم و گسترش پوشش بیمه‌ای در سازمان تامین اجتماعی، فصلنامه تامین اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۲ و ۳۳، صص ۱-۲۹.

حسینی الموسوی، سید مجتبی، ۱۳۹۲، بیمه‌های اجتماعی و تعاونی در فقه مذاهب اسلامی، فصلنامه مطالعات تقریبی مذاهب اسلامی (فروغ وحدت)، سال هشتم، شماره ۳۱، بهار، صص ۱۷-۲۷.

حیدری، علی، ۱۳۸۲، تحلیل کلی بر سیر تطور ساختاری تامین اجتماعی در ایران و تبیین عوامل مساعد و نامساعد آن، فصلنامه تامین اجتماعی، سال پنجم، شماره پانزدهم، زمستان، صص ۱۳۵-۱۵۰.

رضوانی، محمدرضا، ۱۳۹۰، برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، تهران، انتشارات قومس، چاپ چهارم.

رضوانی، محمدرضا، عزیزی، فاطمه، ۱۳۹۲، بررسی چالش‌های بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در کشور، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۱۳، شماره

- ملکان، احمد، ۱۳۹۱، تحلیل تاثیر مولفه‌های سرمایه اجتماعی بر توسعه روستایی، نمونه موردی: دهستان گودین، شهرستان کنگاور، پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر فضیله خانی، دانشگاه تهران، دانشکده جغرافیا.
- موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۱۳۸۳، تامین اجتماعی روستاییان (تجارب کشورهای منتخب)، تهران، وزارت جهاد کشاورزی، چاپ اول.
- مهرداد، مهدی، ۱۳۸۶، مقایسه حقوق بیمه‌های اجتماعی و حقوق بیمه‌های تجارتي، پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر حسن بادینی، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- نوژاد، مسعود، بهارلو، علی اصغر، ۱۳۸۷، فصلنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، بهمن و اسفند ۱۳۸۷ - شماره ۲۵۷ و ۲۵۸، صص ۱۶۸-۱۸۱.
- وثوقی، منصور، ۱۳۸۱، پژوهشی در بیمه‌های اجتماعی روستایی در کشور فرانسه (تجارب و تحولات)، پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۳۵، صص ۲۶۷-۲۱۶.
- Angelini, John and Hiros, Kenichi (2004), Extension of Social Security Coverage for the Informal Economy in Indonesia. ILO, Subregional Office for South-East Asia and the Pacific. Manila, Philippines.
- Jianguo, Zhou (2006), "Developing social pension insurance in chinas rural areas". Available on: www.issa.int/pdf/jeru98/theme2.
- Li, Z. Fu, Y. and Zhang, S.(1992), "Cooperative insurance: A radical way of rural insurance guarantee system". Journal of Research-Social Economics. 4: 60-63.
- آن، فصلنامه تامین اجتماعی، سال نهم، شماره سی ام، صص ۳۹-۶۴.
- شیرزاد، حسین، ۱۳۸۳، سیر تکاملی نظام‌های بیمه اجتماعی روستاییان در ایران و کشورهای توسعه یافته جهان، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲۸، زمستان، صص ۶۷-۱.
- قدیری معصوم، مجتبی، نجفی کانی، علی اکبر، ۱۳۸۲، برنامه‌های توسعه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تاثیر آن بر نواحی روستایی، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، سال ۱۱، شماره ۴۴، بهار، صص ۱۱۱-۱۲۲.
- قربانیا، مهدی، ۱۳۸۶، بررسی نقش طرح‌های هادی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها، نمونه موردی روستاهای شهرستان اسدآباد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- کریمی، آیت، ۱۳۷۸، کلیات بیمه، تهران، انتشارات بیمه مرکزی ایران، چاپ چهارم.
- ماهر، فرهاد، ۱۳۸۳، تامین اجتماعی روستاییان مجموعه مقالات: تامین اجتماعی روستاییان (تجارب کشورهای منتخب)، تهران، موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی.
- مریدی، سیاوش، ۱۳۷۸، فرهنگ بیمه‌های اجتماعی، تهران، انتشارات موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی، چاپ اول.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، شمسایی، ابراهیم، ۱۳۸۸، توسعه و کشاورزی پایدار (از دیدگاه اقتصاد روستایی)، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.

Yui Leung , Charles Ka.(2001). "Productivity Growth, Increasing Income Inequality and Social Insurance: The Case of China". Journal of Economic Behavior & Organization, Elsevier, Vol. 46, (2001), pp 395- 408.

Ramesh, T. V. (2007), Rural Initiatives, Micro-Insurance. School of statistics, Central University of Finance and Economics, Xueyuan South Rd, Haidian District, Beijing, China.

